

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra biologie

Bakalářská práce

Základní principy behaviorální analýzy

Vypracovala: Veronika Roučková
Vedoucí práce: Mgr. Lenka Červenková
České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi byli při psaní mé práce oporou. Největší dík patří vedoucí práce Mgr. Lence Červenkové za odborné vedení, trpělivost a vřelý přístup.

Abstrakt

V rámci této práce je rešeršním způsobem zpracováno téma behaviorální analýzy. Jedná se o mladý vědní obor kriminalistiky, který se zabývá okolnostmi a zákonitostmi páchaní trestných činů z pohledu lidského chování, neboli vzájemnou interakcí pachatele a oběti, znaky a rysy trestného činu, jako jsou např. místo, čas a typ oběti a další. Na základě těchto informací se vytváří předběžný psychologický profil neznámého pachatele, s popisem jeho pravděpodobného fyzického vzhledu a vlastností. Tento profil se může měnit v čase v závislosti na tom, jaké informace do něho vstupují. Postupy a metody behaviorální analýzy jsou založeny na poznatcích různých oborů, obecných i úzce specializovaných, např. kriminologie, kriminalistiky, psychologie osobnosti, psychopatologie, sociologie, klinické a sociální psychologie, poznatky právních disciplín a mnohých dalších. V první části práce je přiblížena historie oboru behaviorální analýzy, z čeho vychází a k čemu je tento obor využíván. Následně je nastíněna problematika oboru viktimologie a teorie o místě činu jako důležitých součástí tvorby psychologického profilu pachatele, způsoby jednání jednotlivých typů pachatelů a hlavní body, které profil pachatele obsahuje. Cílem práce je, s využitím dostupné odborné literatury, představit vědní obor behaviorální analýzy, jeho vývoj, základní poznatky a možnosti užití při řešení závažných trestných činů.

Klíčová slova: behaviorální analýza, profiling, profil pachatele, modus operandi, místo činu

Abstract

This thesis is written as a recherche and the main theme is behavioural analysis. It is very young field of criminalistics, which investigates conditions and connections of crimes from the point of view of human behaviour: interaction of perpetrator and victim, signs and features of crime such as place, time, type of victim etc. On the basis of evidences the psychological profile of unknown perpetrator is set up. The profile can change during the time and it includes: presumable appearance and characteristics of perpetrator. Proces and methods of behavioural analysis are based on findings of many disciplines, common and also closely specialised such as: criminology, criminalistics, personality psychology, psychopathology, sociology, clinical psychology, social psychology and legal disciplines. At first the author describes history of the behavioural analysis – what it proceeds from and how this field is used in practice. Than there are described particular steps of behavioural analysis which are used by criminal profiler. In the next part the victimology field is introduced: venue, where the most evidences for revealing a perpetrator are; the ways of behaviour of perpetrators and the main points which psychological profile includes. The aim of this thesis is to introduce behavioural analysis, its progress and basics findings and possibilities of application during criminal scenes investigations.

Key words: behavioural analysis, profiling, profile of the offender, modus operandi, crime scene

Obsah

1.	Úvod.....	1
2.	Historie.....	3
3.	Definice oboru.....	11
3. 1.	Účel a cíle behaviorální analýzy.....	12
3. 2.	Využití behaviorální analýzy.....	13
3. 3.	Jak charakterizovat trestný čin	15
3. 3. 1.	Viktimologie	15
3. 3. 1. 1.	Viktimologie, viktimmnost, viktimizace.....	15
3. 3. 1. 2.	Typologie obětí	17
3. 3. 2.	Místo činu	18
3. 3. 2. 1.	Organizovaný a neorganizovaný pachatel	18
3. 3. 2. 2.	Fáze trestného činu.....	21
3. 3. 2. 3.	Kolik je skutečně míst činu	22
3. 3. 2. 4.	Prostředí, místo, čas	22
3. 3. 2. 5.	Použitá zbraň.....	23
3. 3. 2. 6.	Způsob zacházení s tělem oběti.....	24
3. 3. 2. 7.	Předměty zanechané/ přidané na místo činu	25
3. 3. 2. 8.	Klasifikace podle počtu obětí.....	26
3. 4.	Staging.....	27
3. 5.	Forenzní nálezy a příčina úmrtí.....	28
3. 5. 1.	Klasifikace kriminalistických stop.....	28
3. 6.	Základní poznatky ze soudního lékařství	30
3. 7.	Tvorba psychologického profilu.....	31
3. 8.	Modus operandi	33
3. 9.	Prevence kriminality.....	34
4.	Závěr	35
5.	Seznam literatury	36

1. Úvod

V posledních desetiletích 20. století si na základě analýzy prudce vzrůstající kriminality, převážně u sexuálních zločinů a tzv. zločinů bez motivu, začínají právní a výkonné organizace Spojených států amerických uvědomovat, že se na poli zločinnosti objevuje nový, nebezpečný fenomén - sériové vraždy. Znepokojujícím zjištěním začíná být fakt, že za tento vzestup kriminality je pravděpodobně zodpovědný pouze malý počet zločinců (Wilson a Seaman, 2007). Na základě těchto ukazatelů započíná, zprvu neoficiálně a na vlastní pěst, několik federálních agentů ve Spojených státech amerických dnes velmi významný průlomový projekt rozhovorů s usvědčenými zločinci, odsouzenými za ty nejhorší mnohonásobné násilné trestné činy. Pokládají tak základy oboru, z jehož poznatků již po pár letech začínají čerpat vyšetřovatelé při řešení závažných trestných činů, které se zdají být běžnými metodami „neobjasnitelné“ (např. i pro nedostatek důkazů) nebo pro povahu trestného činu, totiž behaviorální analýzy (Hofmanová, 2010). Behaviorální analýza je mladý vědní obor kriminalistiky. Zabývá se okolnostmi a zákonitostmi páchaní trestných činů z pohledu lidského chování, tj. vzájemným vztahem nejen jejich účastníků (pachatele a oběti), ale i znaky a rysy trestného činu, místem, časem, typem oběti a dalšími. Na základě zjištěných indicií se vytváří předběžný psychologický profil, který se může měnit v čase, včetně popisu pravděpodobného fyzického vzhledu a vlastností pachatele (Červinka, 1994). Postupy a metody tohoto oboru jsou založeny na poznacích různých oborů, obecných i úzce specializovaných, např. kriminologie, kriminalistika, psychologie osobnosti, psychopatologie, sociologie, klinické a sociální psychologie, poznatky právních disciplín a další. (Netík, 1997). Zároveň jsou velmi podstatnými předpoklady pro práci specialisti v tomto oboru vlastní předchozí pracovní a životní zkušenosti a schopnosti konkrétního jedince. Proto bývají pro tuto práci vybírání ti nejlepší z nejlepších. (Turvey, 2008; Hofmanová, 2010).

Poprvé byl sestaven a v praxi úspěšně využit psychologický profil pachatele v roce 1957 Dr. Jamesem A. Brusselem v New Yorku. V letech 1940 až 1956 atentátník, zvaný „Mad Bomber“, měl na svědomí přes 40 bombových útoků. V roce 1956 si vyšetřovatelé požádali o pomoc v pátrání psychiatra Dr. Jamese A. Brussela, aby sestavil profil pachatele a pomohl tak odhalit jeho identitu. Po důkladném studiu důkazů, kterých nebylo mnoho, sestavil finální psychologický profil pachatele, čímž se zúžilo množství podezřelých a nakonec byli kriminalisté dovedeni k Georgovi

Mateskymu, který se po zatčení sám přiznal. Matesky a sestavený profil na osobu neznámého pachatele se téměř ve všech bodech opravdu shodovali (Turvey, 2005). Howard Teten a Pat Mullany založili na základě Bruselovo metody profilování na půdě akademie FBI ve Virginii oddělení behaviorálních věd (Behavioral Science Unit, dále jen BSU), kde se zabývali podobnými delikty. Nastávající vývoj pomáhajících věd při vyšetřování trestných činů dává podnět ke vzniku Programu výzkumu myšlení násilných zločinců neboli VICAP (Violet Criminal Apprehension Program). Ten vzniká 29. května 1985 a jedná se o počítačový systém, který obsahuje bohatou škálu operačních služeb pro třídění trestných činů, jako například analýza trestných činů, profily pachatelů, svědectví zúčastněných osob a další. Postupem času pak dochází k rozvoji těchto věd nejen v USA, ale i v různých státech Evropy, jako je Velká Británie, Švýcarsko nebo Polsko (Čírtková, 2004).

Jednou z výhod psychologického profilování je, že ho lze využít i na případy z historie, které nebyly doposud objasněny. Například neodhalená identita známého sériového vraha Jacka Rozparovače. V dnešní době, díky metodám behaviorální analýzy dochází k objevení nových důkazů a sestavení psychologického profilu pachatele, který směřuje již ke konkrétní osobě.

Cílem mé práce je představit vědní obor behaviorální analýzy od jeho počátků v 2. polovině 20. století po současný stav a zároveň ukázat základní principy a znalosti, se kterými tento obor pracuje a které se vlivem okolností, měnícího se prostředí a pod tlakem vývoje společnosti neustále mění a přizpůsobují. Protože se behaviorální analýza zabývá křehkým spojením mezi lidskou psychikou a chováním a jednáním člověka, může i obecné povědomí o této vědní disciplíně pomoci např. pedagogům (ale i třeba spolužákům) uvědomit si, pojmenovat a hlavně vůbec rozpoznat některé potencionálně patologické znaky v chování jedince v jejich okolí.

Jelikož jsem si již během studia na střední škole vybrala ke zpracování jako téma své ročníkové prezentační práce problematiku sexuálních deviací, připadalo mi velmi zajímavé zabývat se tématem behaviorální analýzy, pokusit se shrnout a utřídit informace

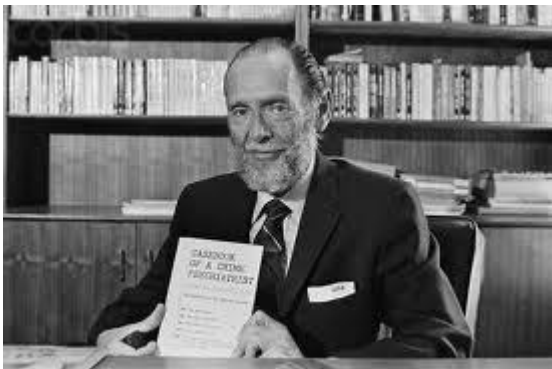
o tomto oboru, které mohou být, často z důvodu nedostatečného povědomí o tomto oboru, jeho relativního mládí a z části i vlivem některých komerčních televizních pořadů, nepřesné a zkreslené.

2. Historie

První pokusy o identifikaci pachatele podle způsobu, jakým byl trestný čin spáchán a jakým způsobem bylo zacházeno s oběťmi, je možné nalézt v záznamech velmi známého, dodnes však ne zcela objasněného případu vražd londýnských prostitutek z konce druhé poloviny roku 1888. Vyšetřovatelé tohoto případu, který svou brutálností neměl obdoby a po právu děsil obyvatele tehdejšího Londýna, po marných pokusech dopadnout pachatele tehdy běžnými postupy, požádali o pomoc lékaře Thomase Bonda, který v té době působil jako velmi uznávaný chirurg pro anglickou metropolitní policii. Ten, na základě pitvy poslední oběti, kterou byla Mary Jane Kelly, vyhotovil lékařskou zprávu, jež posloužila jako důležitý zdroj informací o možném typu pachatele, který mohl daný čin spáchat. M. J. Kelly byla již pátou obětí, jako jediná byla nalezena na posteli ve svém pokoji, a ze všech obětí byla nejbrutálněji znetvořena. Doktor T. Bond se domníval, že pachatelem by mohl být emocionálně chladný muž, pravděpodobně středního věku, jehož útoky byly sexuálně motivované a jejichž příčinou je patrně skrytá nenávist k ženám, případně k prostituci jako řemeslu. Výsledky pitev obětí ukazovali na pachatele se znalostí anatomie či přímo chirurgickými dovednostmi (některé záznamy naznačují, že by se mohlo jednat třeba i o řezníka), jehož brutalita rostla se zvyšujícím se počtem obětí. Pro tehdejší vyšetřovatele byla tato situace nová, jelikož se doposud s obdobným případem neselekali a tak neuměli v této situaci a pod tlakem okolností nalézt efektivní řešení. Současní vyšetřovatelé věří, že by londýnská policie pachatele dopadla, kdyby měla přístup k moderním vyšetřovacím technikám (Matoušková, 2007; Kocsis, 2006).

Podobné záznamy o pokusech psychologické analýzy pachatele, jeho obětí a zločinů, pochází z roku 1912 ve formě znalecké výpovědi soudního psychiatra Ivana Sikorskyho. Ten působil jako odborník u soudu s židovským dělníkem Menahem Mendelem Beilisem, který byl zatčen kyjevskou tajnou policií a obviněn z rituální vraždy křesťanského chlapce. Sikorsky se zabýval otázkou motivu pachatele a na základě historických podkladů a antropologických úvah a ze způsobu, jakým byl trestný čin spáchán, dospěl k závěru, že Beilise tyto rituální vraždy spáchal (Turvey, 2008). Celý případ je součástí dlouhé a smutné historie tzv. „*blood libel*“ (česky urážka na cti krve), kdy židé byli obviňováni za provádění rituálních vražd na křesťanských dětech, za účelem využití jejich krve k výrobě „matzo“ (nekvašený chléb používaný během svátků Pesach) (Menzhulin, 2005).

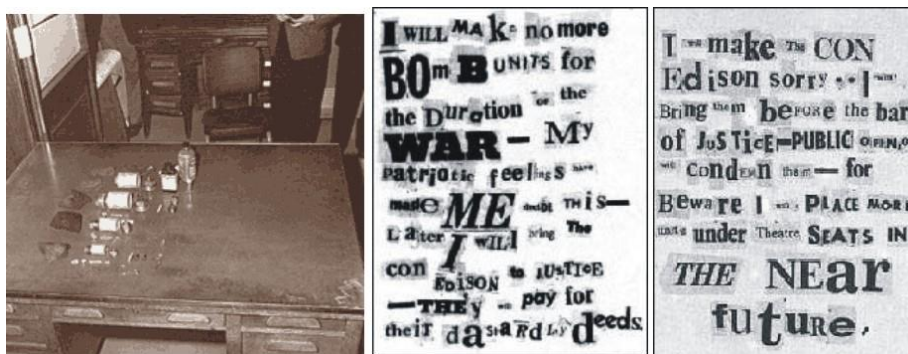
Historicky první psychologický profil, byl sestaven roku 1957 psychiatrem a chirurgem Dr. Jamesem Brussellem v případě new yorského bombového atentátníka George Meteskyho, zvaného Mad Bomber. V roce 1956, kdy se pátrání po identitě neznámého útočníka dostalo do bodu mrazu, inspektor new yorské policie Howard Finney oslovil Dr. J. Brussela, aby jim na základě důkazů a informací z místa činu pomohl přiblížit typ člověka, který by mohl bombové útoky spáchat. Dr. Brussel byl známý psychiatr, který se zabýval studií trestných činů a profilů zločinců. Psychologické profilování bylo doposud do jisté míry bráno jako experimentální přístup a tehdejší policie byla k takovým přístupům k vyšetřování skeptická. Brussel rozborem fotografií z místa činu a důkazů, které do té doby policie nashromáždila z 37 atentátů, spáchaných během let 1940 až 1950, a na základě svých odborných znalostí, dosavadních zkušeností a úsudku sestavil následující profil pravděpodobného pachatele (Campbell, 2004).

Obrázek 1.: Dr. James Brussel s dílem "Casebook of a Crime Psychiatrist" (Turvey, 2005)

Podle intuice lze usoudit, že se jedná o muže, jako u většiny pumových atentátníků. Přibližný věk pachatele je 35 let, tento úsudek je založen na základě nástupu duševní choroby a na trvání bombových útoků. Zřejmě utrpěl velkou křivdu ze strany společnosti Consolidated Edison, která zavinila jeho chronické plicní onemocnění. Pachatel trpí paranoiou, vývojovou poruchou osobnosti a přetrvávajícími bludy. Je chorobně sobecký. Jeho vzdělání je na dobré úrovni, ne však na vysokoškolské. Má určité zkušenosti s kovy, elektřinou, mechanikou a strojírenstvím. Náboženstvím římský katolík. Slovan, který žije v Connecticutu nebo okolí a jde o přistěhovalce z východní části Evropy. Je postavy atletického typu s mírnou nadváhou. Svobodný a žijící sám, či se sourozenci. Vždy uhlazený, ustrojený a pořádný. Při zatýkání na sobě bude mít dvouřadý zapnutý oblek (Turvey, 2008).

Na podkladě tohoto popisu zaměstnanci energetické společnosti Consolidated Edison prošli všechny spisy svých současných i bývalých zaměstnanců a Brusselův popis pachatele se téměř ve všech bodech shodoval s bývalým pracovníkem Georgem Meteskym. Ten pro společnost pracoval několik let jako mechanik. V roce 1931 došlo k explozi kotle, což mělo za následek trvalé poškození plic a posléze i tuberkulózu. Metesky byl po čase z firmy propuštěn a jeho snaha o odškodné byla několikrát opakovaně zamítnuta. To vše v něm vyvolalo nenávist vůči firmě Consolidated Edison, kam také umístil první nálož. V roce 1957, na základě vytvořeného profilu, byl Metesky dopaden a zatčen. Profil pachatele od Dr. J. Brüssela se tak stal v historii behaviorální analýzy významným mezníkem (Winerman, 2004).

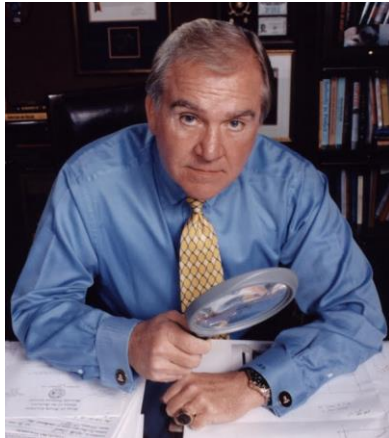

Obrázek 2.: Anonymní dopis od "Mad Bomber" (Turvey, 2008)

V roce 1962 vstoupil do FBI (Federal Bureau of Investigation - Federální úřad pro vyšetřování), jako tajný agent, Howard Teten, který se zajímal o psychologické aspekty kriminálního profilování. Jeho široké spektrum znalostí z oblasti forenzních věd, psychologie, patologie a kriminalistiky se stalo podkladem jeho investigativních dovedností již od samého počátku jeho kariéry. V roce 1970 zahájil program „aplikované kriminologie“, stal se jeho instruktorem a vedl semináře na Národní Akademii FBI, kde učil postup sestavování psychologického profilu pachatele, jako pomocnou metodu při vyšetřování. V roce 1972 se spojil s Patrikem J. Mullanym a společně vytvořili tým, kdy Mullany se zabýval abnormální psychologií a Teten učil o chování pachatele, které může být stanoveno na základě důkazů nalezených na místě činu. Své znalosti aplikovali v reálném případě, kdy byla unesena sedmiletá dívka Susan Jaeger z kempu v Montaně. Společně sestavili profil pachatele, který vedl k zatčení Davida Meirhofera. Jednalo se o první případ FBI, kdy byl sériový vrah dopaden pomocí behaviorální analýzy (Turvey, 2008). Později v tomto roce byla založena Behavioral Science Unit (BSU), speciální útvar Národní Akademie FBI

v Quanticu ve Virginii, zaměřený na vývoj nových vyšetřovacích postupů a technik při řešení především sériových a sexuálně motivovaných trestných činů na základě studia pachatele, jeho chování a motivace (Hofmanová, 2014; Turvey, 2012; Girod, 2004).

V roce 1977 vstoupil do BSU zvláštní agent John E. Douglas, který začal vyučovat metody vyjednávání s únosci rukojmích a kriminální psychologii. V rámci svého výzkumu začal vést rozhovory s vězni, kteří byli odsouzeni za sériové a násilné sexuální zločiny. Jeho cílem byla snaha o pochopení toho, jak se pachatel při páčání trestné činnosti chová a jak myslí, což mělo vést k lepšímu pochopení pachatelovi motivace a pomoci tak vytvořit pravděpodobný profil. Během čtyř let vyslechl celkem 36 převážně sexuálně motivovaných pachatelů a z jejich výpovědí dokázal sestavit vzorce chování, které se často vyskytují u jednotlivých typů pachatelů (Douglas, 1992). Dospěl k několika zajímavým závěrům. Většina těchto pachatelů pochází z disfunkčních rodin (např. absence jednoho z rodičů, dominantní výchova matky, psychické či fyzické týrání atd.), ovšem ne všichni se samozřejmě stanou zločinci. Existuje přímý vztah mezi třemi základními ukazateli: týráním zvířat, nočním pomočováním v neobvyklém věku, žhářstvím, a páčáním násilí. Tento výzkum se stal základem pro vyvinutí metod behaviorální analýzy. Díky tomu, lze odhadnout pravděpodobný charakter pachatele z detailního prozkoumání místa činu nebo ze studie fotografií (Olson, 2015). Toto zkoumání bylo podstatné i v následujícím vývoji profilování ve Spojených státech a na jeho základě vznikla praktická koncepce Criminal Investigative Analysis. Douglas také zavedl typologii pachatelů podle organizovanosti a neorganizovanosti jejich činů, na pachatele organizovaného a neorganizovaného. Tato typologie měla zjednodušit kategorizaci pachatelů při tvorbě profilů. I přes kritiku pro svou jednoduchost, byla tato typologie rozšířena o třetí typ „smíšený“ a používá se dodnes (Čírtková, 2004). Díky metodám behaviorální analýzy Douglas vyřešil mnoho případů závažných trestných činů (např. případ Charlese Mansona, Richarda Specka, Jamese Earla Raye a další). Tento muž je dnes považován za jednoho z průkopníků behaviorálních věd a kriminálního profilování, je velmi uznáván za přínos nových strategií vyšetřování (Douglas, 2012).

Obrázek 3.: Zvláštní agent John E. Douglas (Douglas, 1995)

V osmdesátých letech dochází v USA k poklesu objasněnosti vražd, který je vysvětlován nárůstem závažné kriminality převážně „nevztahových“ deliktů (tehdy, kdy pachatel útočí na neznámou oběť), což vedlo k častějšímu využívání nových, vyšetřovacích metod (Čírtková, 2004). V roce 1984 vzniká v Quanticu ve Virginii Národní centrum pro analýzu násilných trestných činů (National Center for the Analysis of Violent Crim, dále jen NCAVC), jehož úkolem je hromadění, rozbor a členění informací týkajících se násilné, převážně sériové trestné činnosti. NCAVC eviduje a zpracovává případy, kde bylo použito metody profilování pachatele (Hofmanová, 2004). Cílem práce NCAVC je včasné odhalit identitu pachatele a předejít tak dalším možným obětem. Mezi případy, kterými se NCAVC zabývá, patří únosy a záhadná zmizení, vydírání a vyhrožování, znásilnění, sériové vraždy, případy žhárství, bombové útoky a terorismus. NCAVC běžně poskytuje služby federálním, státním, místním i mezinárodním bezpečnostním agenturám a to: analýza trestné činnosti, tvorba profilů, analýza motivace pachatele, doporučení konkrétních postupů v dalším vyšetřování aktivních případů, navrhování vhodných strategií při vyslýchání podezřelých a poskytování služeb znaleckých posudků. Skládá se ze čtyř podjednotek zvaných Behavioral Analysis Unit (BAU), kdy každá z nich má své vlastní zaměření (teroristické a bombové útoky, žhárství; zaměření na kriminalitu proti dospělým; proti dětským obětem; výzkumy, strategie a instrukce). K vyšetřování trestné činnosti využívá BAU behaviorálních věd (např. psychologie, antropologie, sociologie). Důležitou součástí práce BAU jednotek je vyšetřovací a operační pomoc při řešení složitých, časově náročných zločinů. Vycházejí především ze vzdělání, odborné přípravy, zkušeností a aktivních výzkumů trestných činů násilné a výhrůžné povahy.

Tato podpora zahrnuje širokou škálu operačních postupů ve vyšetřování, jako je přezkoumání a posuzování skutkové podstaty trestné činnosti, objasnění chování pachatele, spolupráce s oběťmi, snaha o vysvětlení trestného činu, rozsah a úroveň organizovaného a neorganizovaného zločinu a pozdější důsledky činů (www.fbi.gov [online], 2016; Kane, 2013; Hofmanová, 2006).

V roce 1985 byl v USA vytvořen ministerstvem spravedlnosti program The Violent Criminal Apprehension Program (ViCAP), který spolupracuje s NCAVC. Jedná se o webové centrum, které je utvořené tak, aby zde bylo možné shromažďovat a analyzovat násilné trestné činy, především vraždy, sexuální napadení, případy pohřešovaných osob a ty činy, kdy jsou na místě činu nalezeny neidentifikovatelné lidské ostatky. Na základě podobnosti (modus operandi, signature, typ oběti, místo činu atd.), tento systém vyhodnocuje, zda se v databázi vyskytují podobné případy, což by mohlo ukazovat, že tyto činy byly spáchány jedním pachatelem (např. aktivního sériového vraha) (Polišenská, 2008).

Na základě zkušeností amerického ViCAP programu, kanadská policie vytvořila roku 1995 systém, fungující pro potřeby psychologického profilování, zvaný ViCLAS (Violet Crime Linkage Analysis Systém). Jedná se o pomocný systém, který je navržen, aby hromadil, třídil a srovnával násilné trestné činy a to především sériové činy sexuálního a násilného charakteru. Na základě strukturovaného dotazníku se vkládají data konkrétních případů do počítačového programu a díky nim dochází k efektivnímu a rychlému spojování souvisejících případů. Základním předpokladem pro fungování toho systému je recidiva, která vykazuje podobné vzorce jednání a identifikovatelné a předpokládané charakteristiky a motivace pachatelů násilných trestných činů. Při zadávání dalšího případu do tohoto programu, dochází k propojování v databázi s delikty podobného charakteru a to i s případy v jiných státech. Dnes je tento program využíván kromě Kanady i státy USA, Evropy i Austrálie (Čírtková, 2004).

V březnu 1999 byla v Monterey, v Kalifornii, založena Akademie behaviorálního profilování (Academy of Behavioral Profiling). Jedná se o první nezávislou, mezinárodní, multidisciplinární profesionální organizaci pro odborníky a studenty, kteří se přímo zabývají, používají nebo studují techniku profilování. Je složena z forezních, investigativních a behaviorálních odborníků. Byly zde vypracovány první etické zásady a praktické standardy pro práci psychologického profilování (Turvey, 2000). Ve vývoji těchto nových pomocných metod pro vyšetřování není FBI jedinou složkou, která se zaslouhuje o jejich rozvoj. Mnoho „*law enforcement*“ (zvláštní agenti,

vyšetřovatelé a policisté) má i své vlastní podjednotky, které se zabývají profilováním a analýzou trestné činnosti a to nejen ve Spojených státech, ale i řadě dalších zemí (např. v Austrálii, Kanadě, Finsku nebo Velké Británii) (Turvey, 2008).

Metody psychologického profilování se používají jako pomocné postupy při vyšetřování také v Evropě. První případ, kdy byl ve východoevropských zemích dopaden pachatel za pomoci sestavení psychologického profilu, se stal v letech 1964 až 1970 v Polsku. Dlouhotrvající případ sériového vraha na území Slezska přiměl vyšetřovatele využít v té době nestandartní techniky vyšetřování. Po shromáždění důkazního materiálu a analýze modu operandi vytvořili pravděpodobný psychologický profil neznámého pachatele. *Podle něj byl pachatel zřejmě nespěšný, opatrný, pečlivý, málomluvný, v práci bezproblémový a měl dobrou veřejnou pověst. Mezi svými blízkými se však projevoval velmi brutálně. Projevovali se u něj známky paranoi a cítil velkou křivdu ze strany své ženy. Své akce měl předem pečlivě naplánované.* Podle tohoto profilu vyšetřovatelé zúžili počet podezřelých, mezi kterými byl i Zdislaw Marchwicki, který byl po sléze odsouzen za vraždy 14 žen a 5 pokusů o vraždu (Netík a Neumann, 1990).

V Československu během 2. světové války nebyla komunikace s okolními státy lehká, chyběl kontakt s odborníky i předávání nových zkušeností. Vývoj technik profilování u nás započal přelomu 70. a 80. let. Jedním z prvních případů, kdy byl pachatel dopaden za pomoci psychologického profilování, byl případ sériového vraha, Jiřího Straky (tzv. Spartakiádního vraha) z roku 1985. Vyšetřovatelům nalezené stopy na místě činu a modus operandi posloužili jako důležité, do profilu vstupující informace o neznámém pachateli. Dle tohoto profilu se mělo jednat pachatele s motivem abnormální sexuální agresivity a sklonem k sadismu, s vyšší inteligencí, rychlou orientací a pohotovým jednáním. Pachatel po dopadení s vyšetřovateli spolupracoval a na základě jeho výpovědi psychologové usoudili, že se jedná o amorálního člověka s absencí citů (Hofmanová, 2002).

V roce 1992 vzniká v České republice informační systém NTC (Nápad trestné činnosti), který má zajistit rychlejší a snazší přístup k potřebným informacím o násilné trestné činnosti. Podstatou tohoto systému je získávání, shromažďování a uchovávání veškerých dat týkajících se vyšetřování trestné činnosti (Tchoř, 1996). V roce 2000 dochází k vytvoření Skupiny specializovaných kriminálních činností, která má vytvářet podmínky pro větší využití netradičních kriminologicko-vyšetřovacích metod, jako je například analýza modu operandi a porovnávání s podobnými trestnými činy,

analyticko-psychologické posuzování chování a jednání pachatelů sériové trestné činnosti (Slušný, 2006). I přes snahu projektů, které se podílejí na rozvoji profilování, jako je Institut forenzní psychologie v Praze nebo výše zmíněné specializované skupiny v rámci Policejního prezidia, není v dnešní době u nás profilování nijak systematicky zaopatřeno. Výjimkou je Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, který využívá pro svou práci kanadský systém ViCLAS (Čírtková a Gillernová, 1998).

I když behaviorální analýza nemá v České republice dlouhou historii, o její rozvoj se zaslужují mnozí odborníci. Jedním z těchto odborníků je Jiřina Hofmanová, která patří mezi první, kdo stál za zaváděním nových vyšetřovacích metod na našem území. I přesto, že se u nás jedná teprve o začínající disciplínu, lze očekávat, že využívání těchto nových postupů, bude v praxi stále častější (Čírtková, 2007).

3. Definice oboru

Behaviorální analýza je relativně mladý a stále se rozvíjející vědní obor kriminalistiky. Spadá do oblasti forenzní psychologie, která se zabývá *chováním a prožíváním lidí v situacích řízených právem a to především právem trestním* (Čírtková, 1998).

Vymezení termínu behaviorální analýza není jednoznačné a jeho terminologie mohou být různé. V České republice se můžeme setkat s názvy jako psychologický portrét (Musil, 2004) či analýza způsobu páchaní trestné činnosti (Hofmanová, 2010). V zahraničí se užívají termíny jako *behavioral analysis* (analýza chování), *offender profiling* (profilování pachatele) nebo *criminal profiling* (kriminální profilování) (Čírtková, 2008). Definice oboru zní také odlišně od různých autorů, ale obecně platí, že se jedná o postup, kdy jedním z hlavních cílů, je sestavení hypotetického profilu neznámého pachatele (Drbohlav, 2013).

Jedná se o metodu, která se využívá většinou až poté, kdy není možné odhalit pachatele tradičními vyšetřovacími postupy, u zvláště závažných násilných (brutálních) trestných činů, vícenásobných zločinů a tam, kde se vztah mezi pachatelem a obětí zdá být bez zjevného motivu, tj. je náhodný (tzv. *motiveless murders*) (Campbell, 2004).

Podle Čírtkové (2004) platí: „Jedná se o postup, při kterém psycholog využívá svých odborných znalostí o chování a prožívání člověka k tomu, aby určil pravděpodobný obraz neznámého pachatele trestné činnosti.“. Behaviorální analýzu lze také vysvětlit jako analýzu vzorců chování, charakteristik místa činu a k němu vztahujících se trestných činů, zejména činů sériových (Polišenská, 2008). Specialisté, zabývající se sestavením profilu pachatele, odvozují základní psychologické, sociální a demografické vlastnosti pachatele trestného činu, na základě rozboru shromážděných důkazů. Jejich odbornost spočívá nejen ve vzdělání, ale především v osobních zkušenostech a praxi, získaných prací na různých, často svým provedením velmi unikátních, případech. Výsledný profil neposkytuje konkrétní identitu pachatele, ale ukazuje na to, jaký typ člověka s největší pravděpodobností daný čin spáchal a dle toho nabízí možné volitelné strategie, jak nejefektivněji vést vyšetřování. Je zaměřený na určité rysy chování a charakteristiky osobnosti a vychází z předpokladu, že v chování člověka se odráží jeho osobnost (Campbell, 2004).

3. 1. Účel a cíle behaviorální analýzy

Behaviorální analýza je metodou pomocnou, používá se většinou v těch případech, kdy vyšetřování uvízlo na tzv. mrtvém bodě či tam, kde „vztah“ oběti a pachatele není zřejmý (u tzv. *motivless murders*), neslouží tedy jako běžný vyšetřovací postup (Čírtková, 1995). Poskytuje základní informace o pravděpodobném pachateli (a také oběti či obětech) vyplývající z rozboru konkrétního případu. Tyto informace pak mohou vyšetřování navést určitým směrem (k dopadení pachatele) a zvýšit tak šance na vyřešení případu. Každý profil pachatele je pouze tak dobrý, jaké informace do něho vstupují, tj. může se měnit v čase (např. s nově zjištěnými informacemi a důkazy) (Douglas a Olshaker, 2000). Tato metoda navrhuje a doporučuje postupy a strategie, jak předpovídat další kroky, které by mohl pachatel učinit a také popisuje jeho pravděpodobné reakce (jednání) na různé strategie vyšetřování. Metody behaviorální analýzy se také využívá k zúžení seznamu potencionálních pachatelů trestného činu na základě profilem vymezených charakteristik, které se odvíjí od stop a důkazů nalezených na místě činu, výpovědí svědků a podezřelých (Douglas, 2006).

Psychologické profilování také blíže specifikuje, o jaký typ konkrétního trestného činu se jedná (např. vraždy se sexuální motivací, sadistické vraždy, vražda s majetkovou motivací, nájemné vraždy) a tím zároveň také vymezuje typ pachatele (organizovaný nebo dezorganizovaný; vrah sériový, masový či záchvatový - tzv. *spree killer*). Na základě těchto informací vzniká psychologický profil pachatele, tedy hypotetický popis osobnosti, která se s největší pravděpodobností mohla dopustit daného trestného činu (Turvey, 2008).

Postupy behaviorální analýzy lze aplikovat i na pachatele, jehož identita je známá. V takovýchto případech jsou informace o pachateli důležitou součástí vyšetřování a měli by být zahrnuty do dalších postupů vyšetřování, např. v přípravě taktiky vedoucí k zatčení, při prvotním jednání s pachatelem po zatčení, pro efektivní průběh výslechu a další (Záhorská, 2007).

3. 2. Využití behaviorální analýzy

Studie v oblasti behaviorální analýzy se zaměřují převážně pouze na některé kategorie trestných činů. Jedná se hlavně o těžké sériové zločiny a zločiny se sexuálním motivem. Pachatelé těchto případů bývají velmi nebezpeční a obvykle bez zásadní příčiny (např. uvěznění za jiný trestný čin, závažná choroba, úmrtí) sami nepřestanou (Lunde, 1976). Takové případy mívají zvýšenou publicitu a vyvolávají velké obavy veřejnosti. Výběr oběti se zdá být pro okolí často náhodný a bezdůvodný, ale z pohledu pachatele výběr oběti již zcela náhodný nebývá, i když sériový vrah svou obět' předem nezná. Tyto oběti vykazují určité charakteristiky, které pro pachatele mají osobní (symbolický) význam (např. vražda může být výsledkem pachatelových sadistických fantazií a tak výběr je cílený na osoby, které mají symbolické aspekty (např. vzhled, rasa, zaměstnání) pro jeho fantazie) (Ressler, 1985). Vyšetřovatelé těchto případů bývají vystaveni velkému společenskému tlaku, požadujícímu rychlé dopadení pachatele. Zároveň bývají tyto případy velmi složité a to hlavně pro to, že okolnosti se zdají být na první pohled „náhodné“ (Campbell, 2004).

Trestné činy vhodné pro využití techniky psychologického profilování jsou takové, kde se znázorňuje charakteristický rukopis pachatele, kdy je dostatek důkazních materiálů a stop na místě činu, ale také ty případy, kde žádné fyzické stopy nejsou. Platí, že čím více zvláštních a neobvyklých stop je nalezeno na místě činu, tím je větší pravděpodobnost pro sestavení zdárného profilu neznámého pachatele (Porter, 1983). Příkladem nejvhodnějších deliktů pro behaviorální analýzu jsou sériové vraždy, znásilnění a žhářství, a to pro dostatek indicií z místa trestné činnosti, které by mohli odhalit informace o neznámém pachateli. Naopak nevhodné případy, pro psychologické profilování jsou například nájemné vraždy, majetková trestná činnost či delikty motivované mezilidskými konflikty a to právě pro nedostatek důkazních materiálů a indicií, které by vyšetřovatele navedli k pachateli (Čírtková, 2004).

Behaviorální analýzu lze využít mimo *sériových vražd a znásilnění* i na případy *únosů a vydírání*. Cílem vyšetřovatelů v těchto deliktech je především odhalit budoucí vývoj situace, posoudit míru ohrožení na životě a zdraví zajatých osob a zhodnotit reálné hrozby ze strany pachatele. Vyšetřovatelé mohou vyvodit závěry o osobnosti pachatele z jednotlivých fází (přípravná, uskutečnění činu, kontaktní, výsledková, následná trestně procesní), ve kterých se zobrazují typické modely chování pachatele.

Informace získávají nelehkým přímým kontaktem s pachatelem, popřípadě od dalších spolupachatelů, rodiny a blízkých osob únosce (Meyer, 2002).

Také *žhářství a bombové útoky* jsou vhodné pro psychologické profilování. Informace pro sestavení profilu neznámého pachatele, v těchto případech vycházejí z typu objektu, který si pachatel vybral, z rozsahu požáru, z toho, zda došlo k ohrožení života a zdraví lidí na místě činu a dalších okolností trestné činnosti. Důležité bývají dopisy a jiná řečová vyjádření pachatele, která pachatel zanechal na místě, nebo je posléze zaslal vyšetřovatelům, médiím atd. (Füllgrabe, 1993). V těchto případech je zapotřebí oboru forenzní psycholinguistiky, která se zabývá vzájemným vztahem osvojováním jazyka a psychickými procesy. Dochází ke srovnávání slov, která se objevují v dopisech se slovy, která se užívají v běžných verbálních i písemných projevech. Zde se jedinečnost pachatele projevuje specifickými znaky či odlišností slov konkrétní osoby. Například lze odhadnout věk pachatele na základě používaných slov, jelikož každá generace využívá jazyk různým způsobem, osobitými výrazy, různými výroky z filmů a podobě. Také lze vyvodit pohlaví pachatele. Ženy obvykle píší více emočně zabarveně a své jednání mají tendenci vysvětlovat. I vzdělání, profese a náboženství lze z anonymních dopisů často vyčíst a to podle celkové úrovně řečového projevu, podle správnosti vkládání interpunkcí, zda je použito profesních výrazů, slangu či kriminálního žargonu, který může poukazovat na kriminální minulost neznámého pachatele (Hoffmann a Musolff, 2000).

Behaviorální analýzu lze také zahrnout při zpětném pátrání po neznámém pachateli. Tzv. *cold case management* neboli odložené případy, jsou ty, které nebyly v minulosti vyřešeny a právě díky profilování může dojít k znovu otevření, popřípadě k zpětnému odhalení identity pachatele (Čírtková, 2004).

3. 3. Jak charakterizovat trestný čin

3. 3. 1. Viktimologie

Při tvorbě psychologického profilu neznámého pachatele, hraje oběť společně s místem činu zásadní roli. V některých případech může být oběť jediným zdrojem poznatků o zatím neznámém pachateli. Vztahem mezi obětí a pachatelem, rolí oběti během vyšetřování, pomocí oběti a dalšími charakteristikami oběti se zabývá vědní obor viktimologie (Kuchta, Válková a kol., 2005).

3. 3. 1. 1. Viktimologie, viktimnost, viktimizace

Viktimologie spadá do oblasti kriminologie a přispívá svými závěry k prevenci kriminality. Mezi hlavní předměty zkoumání, kterými se viktimologie zabývá, spadá šest skupin jevů:

- Osoba oběti a její psychické, sociální a biologické rysy
- Vzájemné vztahy oběti a pachatele
- Proces viktimizace
- Role oběti v procesu vyšetřování
- Pomoc oběti
- Ochrana občanů před viktimizací

V posledních letech se částečně utvořil téměř samostatný obor a to kriminalistická viktimologie. Jejímž úkolem je především zaměřit se na oběť jako na nositele podstatných stop, které ukazují na vzájemný vztah pachatele a oběti a tím se pokusit více přiblížit k neznámému delikventovi (Novotný, Zapletal a kol., 2004).

Pojem *viktimnost* představuje osobnostní predispozice člověka, či skupiny lidí, pro to, stát se obětí trestného činu. Výrazná souvislost mezi viktimností a určitými bio-socio-psychickými charakteristikami oběti byla prokázána ve vztahu s faktory, kterými jsou věk, profese, sociální charakteristika a tělesný či psychický handicap oběti (Čírtková, 2014).

Výzkumy potvrzují, že věkově mladší generace se stávají častěji oběťmi především násilné trestné činnosti a to hlavně pro svůj neopatrný a nebezpečný způsob života. Profesionální zaměření sebou také nese různá rizika. Například zaměstnanci v podnicích s nočními směnami (např. čerpací stanice, noční kluby apod.) jsou více vystaveni možnému kriminálnímu útoku, než pracovníci denních směn, nebo například profese

učitelky v mateřské škole bude méně riziková než profese vyšetřovatele násilné trestné činnosti. Dalším faktorem jsou sociální charakteristiky jedince, jelikož příslušnost k některé rizikové skupině je spojená s vyšší mírou viktimnosti. Takovým příkladem mohou být etnické menšiny, osoby s odlišnou sexuální orientací, lidé drogově závislí, osoby provozující prostituci, hazardní hráči, asociální jedinci apod. Posledním rizikovým znakem je jakákoliv odlišnost jedince, která přitahuje pozornost okolí. Takovými osobami jsou například mentálně retardované děti či jedinci s lehkou mozkovou dysfunkcí. Z těchto uvedených faktorů vyplývá, že o tom, zda se někdo stane obětí trestného činu, nerozhoduje pouze jedna konkrétní vlastnost, ale soubor faktorů, které působí současně a zvyšují tak pravděpodobnostní riziko, že se daný jedinec skutečně stane obětí. Viktimnost je proto důležité zkoumat ve vztahu s konkrétními skupinami lidí a konkrétními druhy trestné činnosti (Holomek, 2013).

Samotný proces, kdy se z potencionální oběti stává oběť skutečná, se nazývá *viktimizace*. Tento proces zahrnuje všechny roviny trestné činnosti, jako jsou chování oběti, vztah pachatele a oběti a míra viktimizace. Dle Novotného a Zapletala (2004) jsou případy, kdy by se oběť nepodílela svým chováním na procesu viktimizace výjimkou. Naopak, většina obětí právě svým chováním před, během a po aktu trestné činnosti, ovlivňuje pachatelovo jednání, průběh deliktu a i následné možné odhalení a usvědčení delikventa. Ovlivňuje také povahu a intenzitu újmy, která během činu vznikne. Oběť může svým chováním působit provokativně a tím vyvolat jeho útok. Jak se zachovat správně v takovéto situaci není jednoduché, jelikož je na oběť vyvinut silný stres a navíc nedokáže v dané situaci předvídat pachatelovi další kroky. Proto je obtížné vypracovat vhodné taktiky, které by oběť chránily. Tímto se zabývá viktimologická prevence (Novotný, Zapletal, 2004). Mezi obětí a pachatelem převážně bývá určitý vztah, který předchází a ovlivňuje proces viktimizace. Existují ale i případy pachatelů, tzv. *motiveless murders*, kteří své trestné sériové činy vykonávají na jim zcela neznámé a náhodně zvolené oběti, v přírodě a s minimálním zanechání stop o jeho identitě (Douglas, 2006) Význam mají vztahy objektivní (sousedi, pracovníci na stejném pracovišti) a vztahy subjektivní (milenci, obchodní partneři), jejich obsah může být často považován jako motiv trestné činnosti. Například neuspořádané manželství může dospět až do bodu nenávisti a následné vraždy (Holomek, 2013).

3. 3. 1. 2. Typologie obětí

Právník a kriminalista Benjamin Mendelsohn, který je považován za jednoho z průkopníků viktimologie, přišel s typologií, která oběti rozděluje do šesti skupin, na základě podílu viny na trestném činu:

- Zcela nevinná oběť, která se nechová provokativně ani nezodpovědně (např. dítě, náhodná oběť např. při únosu letadla, oběť tzv. ve špatnou dobu na špatném místě).
- Naivní oběť, která svými činy provede nevědomky, neúmyslně něco, co zvýší pravděpodobnost viktimizace (např. osoba, která se pohybuje v rizikových oblastech či nebezpečné denní době).
- Riziková nebo také dobrovolná oběť je taková, která se díky svému životnímu stylu sama vystavuje riziku viktimizace (např. drogově závislí, prostitutky).
- Provokující oběť nese větší podíl morální viny na deliktu, než sám pachatel. Stává se stimulatorem aktu, vyprovokuje protivníka k útoku, ale většinou bývá poražena.
- Spoluvinná nebo také participující oběť, je prvotně pachatelem nebo agresorem, ale kvůli nastalé situaci se stává obětí (např. lupič, který byl při svém činu přistižen a majitelem zastřelen).
- Stimulující, fiktivní oběť pouze předstírá svou viktimizaci, nebo že trpí duševní chorobou.

Mendelsohnova klasifikace vychází z rozhovorů s oběťmi a svědky. Mendelsohn spojoval chování a životní styl s osobnostními vlastnostmi obětí a proto je považován za zakladatele statického přístupu ve viktimologii. Naproti němu stojí Hans von Hentig, další z průkopníků tohoto oboru. Proces viktimizace vnímá jako vzájemné působení faktorů a to na straně pachatele i oběti (Čírtková, 2014). Jeho typologie vychází ze zkoumání rizikových faktorů oběti a je členěna do dvou kategorií. Zaprvé všeobecné třídy obětí, kam spadá mládež, ženy, senioři, duševně postižení jedinci, imigranti, příslušníci menšin a mentálně narušené osoby, včetně osob traumatizovaných. Druhou kategorií jsou psychologické typy obětí. Mezi ně patří osoby depresivní, zništěné osoby, které nepřiměřeně touží po zisku, promiskuitní a vztahově nestálí jedinci, osamělí a utrpení lidé, tyraní a trýznitelé, určitým způsobem výjimeční lidé a jedinci, kteří se brání spolupráci s policií. Van Hentig přišel s názorem, že velké procento obětí

se díky svým činů, nebo chování stávají zodpovědné za svou viktimizaci (Holomek, 2013).

Existuje mnoho dalších typologií obětí od různých autorů (např. Ezzat A. Fattah, Hans J. Schneider, Stephen Schafera a další), ale ani jedna z nich nebyla všeobecně přijata. Dnešní viktimologie se spíše zaměřuje na seznam faktorů, které jsou důvodem zranitelnosti. Zranitelnost neboli vulnerabilita je považována za klíčový podnět, který podporuje vznik zločinu na straně oběti. Ze strany jedince spadají do pojetí zranitelnosti jak externí (životní styl) tak i interní (kontroly) faktory. Dochází pak k rozlišování dvou jevů; *victim precipitation*, kdy oběť pachateli usnadní svým chováním jeho jednání a dochází k urychlení viktimizace ze strany oběti. Druhým jevem tzv. *victim prone*, kdy se jedná o jedince, kteří jsou určitým způsobem náchylní pro to, stát se obětí, tedy jsou zranitelní. Je ale důležité, že rizikové faktory se nemohou připisovat jako vina oběti. Rozbor těchto faktorů jen usnadňuje pochopení, kterým skupinám více či méně věnovat pozornost při zajišťování prevence kriminality. Také je důležité, z pohledu forenzní praxe, aby se na oběť nahlíželo očima pachatele. To umožní lépe pochopit, proč se daný jedinec stal obětí konkrétního pachatele (Čírtková, 2014).

3. 3. 2. Místo činu

3. 3. 2. 1. Organizovaný a neorganizovaný pachatel

Typologie organizovaného (ang. *organized offender*) a neorganizovaného pachatele (ang. *disorganized offender*) vznikla v 70. letech v FBI. Za vznikem této typologie stojí pracovníci BSU Robert R. Hazelwood a E. Douglas, kteří vedli výzkum s 36 pachateli sériových a sexuálně motivovaných trestných činů a na základě získaných zkušeností a informací vytvořili koncepci, která vychází ze způsobu provedení trestné činnosti a charakteristiky místa činu (Hofmann a Musolf, 2008). Tato koncepce vznikla především pro lepší třídění pachatelů a následné ulehčení tvorby psychologického profilu neznámého pachatele. Díky ní, lze rozdělit typy pachatele do dvou základních kategorií, podle jejich schopností, promyšlenosti a důmyslnosti při páchání trestného činu (Turvey, 2012). Pro určení, zda se jedná o tzv. organizovaného nebo neorganizovaného pachatele, je důležité místo činu, které má u těchto dvou typů pachatelů odlišný charakter, a stopy na místě činu, které odrážejí chování pachatele. Vyskytují se také případy, kdy místo činu vykazuje znaky, že se mohlo jednat

jak o organizovaného, tak i neorganizovaného pachatele. Pachatelé těchto činů se pak řadí mezi tzv. *mixed offenders*, pachatele vykazující smíšené znaky (Campbell, 2004).

Organizovaný pachatel se vyznačuje následujícími charakteristikami. Tento pachatel své činy koná záměrně a plánovaně. Na místě činu zanechává minimální množství stop a materiálů. V některých případech zcela změní místo činu (skrytí, transport či změna polohy těla oběti, odstranění důkazů apod.), aby znesnadnil vyšetřovatelům své odhalení (Douglas, 2012). Činy těchto pachatelů bývají promyšlené, nejednají impulzivně. Předcházejí jim především dlouhotrvající fantazie, které se postupem času stávají nedostačujícími, což vede pachatele k jeho jednání. Tento typ pachatele své činy promýšlí pečlivě, a proto věnuje dostatek času přípravě (navázání kontaktu s potencionální obětí, výběr vhodné lokality, zajištění vražedné zbraně atd.). Poté, během páchání trestné činnosti, dokáže jednat v klidu a přizpůsobit své chování nastalým situacím, pokud však má situaci pod kontrolou. Potřebné nástroje (pouta, lana, zbraně apod.) si pachatel na místo činu přináší a po aktu opět odnáší. Po dopadení často bývají u organizovaného typu pachatele nalezeny cennosti (šperky, peněženky, oděvy, pořízené fotografie oběti atd.) tzv. „trofeje“, které získává od obětí a mají pro něj osobní význam (Campbell, 2004). Tento typ pachatele mívá potřebu zapojit se sám do vyšetřování, sleduje případ v médiích a zajímá se o jeho průběh. Není výjimkou, že někteří z těchto pachatelů se kdysi chtěli stát členy policie nebo jiné bezpečnostní složky (Záhorská, 2007). Ve většině případů se jedná o člověka, který má odpor vůči společnosti, žije samotářským, odmítavým a sebestředným životem. Pokud ale navazuje kontakt s potencionální obětí, dokáže být velmi milý a přátelský (Hazelwood a Douglas, 1980). Díky své upravené vizáži a vyšší inteligenci se často nedostává na seznam podezřelých a také svou změnou bydliště, pracoviště nebo každodenních návyků dokáže mást vyšetřovatele. Pokud je dopadem a vyslýchán, má již předem vymyšlené odpovědi a proto bývá pro vyšetřovatele velmi složité odhalit možnost, že právě on spáchal daný čin. Je velmi důležité, aby byl brán v potaz každý detail jeho výpovědi a aby byl výslech předem naplánovaný (Čírtková, 2008). Tento pachatel bývá často velmi charizmatický a manipulativní (Wilson a Seaman, 2007)).

Druhým typem je tzv. neorganizovaný (také dezorganizovaný) pachatel. Jedná se v podstatě o protichůdný typ pachatele. Jeho činy jsou impulzivní. Svou oběť předem nekontaktuje, neseznamuje se s ní a ve většině případu dochází k překvapivému útoku (např. zezadu, ze křoví aj.). Jeho neznalost oběti může vést k neodhadnutí jejích sil

a tak mohou být na těle nalezeny např. znaky obranných zranění. Pachatel používá jako vražednou zbraň materiál, který nalezne na místě činu (např. kámen, klacek, pásek, řemen) a po činu ho neodnáší. Tělo oběti nechává pohozené na místě vraždy nebo jen v nejbližším okolí, může být i znetvořené. Důkazy a stopy neskrývá ani se nesnaží o jejich změnu. Průběh vyšetřování nesleduje, nezajímá se o něj. Často po spáchání trestné činnosti mění své chování, kdy například může podlehnout drogám či alkoholu (Záhorská, 2007). Na rozdíl od organizovaného pachatele si tento pachatel, ze svých činů neodnáší žádné trofeje. Může se ale stát, že díky jeho psychickému rozpoložení během aktu, odebere oběti část oblečení, ale i vlasů nebo části těla, které pro něj později nemají žádnou emocionální hodnotu jako u organizovaného pachatele (Novotný, 2004).

Mezi další znaky, které se často (ne však pokaždé) vyskytují u tohoto typu pachatele, patří následující: dezorganizovaný pachatel nedbá o svůj vzhled, může mít nedostatek hygienických návyků, nebývá příliš atraktivní a někdy se u něj mohou objevit i tělesné nedostatky. Často neovládá verbální komunikaci, projevuje se u něj spíše podprůměrná inteligence, chybí mu sebedůvěra, a jestliže chodí do zaměstnání, jedná se o podřadnou práci, ve které dlouho nevydrží, kvůli své neschopnosti vycházet s lidmi. Žije sám, někdy s rodiči, nebo může vyhledávat různé sekty. Společnosti se spíše vyhýbá. Bývá sexuálně nezkušený, pokud provozuje partnerský život, tak pouze krátkodobě. Během dospívání se u tohoto typu pachatele mohly projevit znaky voyerismu či jiných podobných deviací (Drbohlav, 2013; Campbell, 2004). Když vyšetřovatelé dopadnou neorganizovaného pachatele, doporučuje se vést výslech empatickým a přátelským způsobem a v takovou denní dobu, která je pachateli blízká. To znamená, že pokud spáchal trestný čin v ranní hodinu, výslech by měl proběhnout ve stejnou dobu (Harris, 1988).

K tomuto dvojímu rozdělení, byl postupem času přidán třetí typ pachatele a to smíšený („mixed“) pachatel. U tohoto typu pachatele jsou na místě činu často nalezeny znaky, které ukazují jak na organizovaného, tak i na neorganizovaného pachatele. Důvody, které ukazují na „smíšený“ trestný čin, mohou být následující. Na místě činu jsou nalezeny důkazy, které ukazují na více vzorců chování, tedy na více pachatelů. To znamená, že jeden pachatel se mohl jevit svou připraveností jako organizovaný typ a druhý svou impulzivností jako typ neorganizovaného pachatele. Dalším důvodem mohlo být nezvládnutí nastalé situace u organizovaného typu pachatele. Například situace, kdy oběť byla silnější než pachatel, kterého nastalý stav

překvapil a narušila se tak jeho kontrola nad děním. Také se mohlo jednat o případ, kdy pachatelem byl „pouze“ sexuální deviant, který neměl v úmyslu zabít, ale nadměrný odpor oběti či pachatelovo emoční rozpoložení vedlo k usmrcení. Důvod ukazující na třetí typ pachatele může být i takový, že pachatel byl mladý a pod vlivem omamných látek (Turvey, 2012).

3. 3. 2. 2. Fáze trestného činu

Obvykle jsou rozdělovány čtyři fáze trestného činu. První fáze „*precrime*“ představuje počáteční plánování a přípravu pachatele (opatření nástrojů, přizpůsobení podmínek, odstranění překážek) před pácháním trestné činnosti. Také znázorňuje jeho chování a emoční rozpoložení (hněv, frustrace, zklamání, nepřátelství) před činem, které v danou chvíli ovlivňují stresové faktory, například hádka s partnerem, rodinné problémy, finanční problémy nebo nezdary v zaměstnání. I když se jedná o první fázi, obvykle bývá vyšetřovateli objasněna jako poslední (Douglas et al., 2013; Campbell a DeNevi, 2004).

Druhou fází je skutečné spáchání trestného činu. V této etapě může u organizovaného pachatele nastat náhlá změna v chování, kterou zapříčinili nastalé překvapující okolnosti (např. oběť překvapí pachatele nadměrnou silou, pachatel může začít pociťovat náhlý strach z momentálního vzrušení) a tím může ztratit kontrolu nad svým jednáním (Ressler et al., 2013).

Třetí etapou je odstranění těla oběti. V této fázi někteří pachatelé pociťují obavy z jejich odhalení a tak svou oběť transportují, zamaskují či zcela zlikvidují, aby tak zamezili vyšetřovatelům její nalezení. Na druhé straně jsou pachatelé, kteří tyto obavy postrádají a tak svou oběť nechají na místě činu nebo v jeho okolí. V této fázi je pro vyšetřovatele také podstatným ukazatelem, v jakém stavu se tělo oběti nachází, zda je oběť nahá, oděná, znetvořená nebo v jaké poloze se nachází (Campbell, 2004).

Čtvrtou a poslední fází je tzv. „*postcrime*“ chování. Každý pachatel se po spáchání trestného činu zachová jinak a pociťuje jiné emoce (např. úleva, extrémní uvolnění). *Postcrime* chování lze rozdělit do čtyř základních kategorií. Do první kategorie spadají pachatelé, kteří se vracejí na místo činu. Druhou skupinou jsou ti, kteří z povzdálí sledují vyšetřovatele, jak hledají tělo oběti a jak pokračuje vyšetřování. Do třetí kategorie patří pachatelé, kteří si mohou skladovat „trofeje“ pro své vlastní emocionální uspokojení. A poslední skupinou tvoří ti pachatelé, kteří mají snahu jakkoliv

se zúčastnit vyšetřování, čímž odvrátí (alespoň dočasně) vyšetřovatele od podezření na svou osobu (Hickey, 1991).

3. 3. 2. 3. Kolik je skutečně míst činu

Z kriminalistického hlediska se místo činu nachází tam, kde pachatel koná trestnou činnost. V užším slova smyslu se jedná o prostředí, kde byla vykonána samotná trestná činnost, jako například přepadení, znásilnění, vražda. Místo činu v širším slova smyslu znamená, že každé další místo, které je spojené s trestným činem, se označuje taktéž za místo činu. To znamená, že pokud pachatel plánuje trestnou činnost (př. vraždu), každý prostor, kde dochází k jejímu plánování či přípravě, je označené za místo činu (např. místo, kde pachatel zhotoví vražednou zbraň; místo, kde vražedná zbraň bude po aktu odhozena) (Srovnej, 2005).

Pokud pachatel využije více míst činu, poskytuje tak vyšetřovatelům významný náhled na to, o jaký typ pachatele se jedná. Příkladem může být neorganizovaný sexuálně motivovaný pachatel, který je schopen obět' konfrontovat, napadnout, usmrtit a zneškodnit na jednom místě. V tomto případě se jedná o případ, který má pouze jedno místo činu. Naproti tomu organizovaný pachatel, který obět' může unést, usmrtit a transportovat její tělo, patří mezi ty trestné činy, které mají více míst činu. Hranice místa činu je tedy určována individuálně u každého případu, podle specifických okolností, které jsou zjišťovány během vyšetřování (Douglas, 2013).

3. 3. 2. 4. Prostředí, místo, čas

Prostředí místa činu se vztahuje k podmínkám a okolnostem, za kterých byl trestný čin spáchán. Tato informace může odkazovat na to, zda byl čin spáchán v interiéru či v exteriéru, v ranních, denních či nočních hodinách, za deště či v době sucha, v rušném nebo poklidném prostředí apod. (Ressler et al., 2013).

Místní faktory trestné činnosti ukazují na to, kdy a v jakém místě se pachatel přiblížil poprvé k oběti, zda byla obět' napadena o samotě nebo na místě, kde se častěji objevuje množství lidí apod. Mezi tyto faktory se také řadí znalost pachatele o okolí, kde páchá trestnou činnost, zda místo činu dobře zná, nebo si jej vybral náhodně a také, jestli musel promýšlet, kam bude tělo oběti transportováno (Záhorská, 2007). U některých případů má lokalita velký vliv na motiv a klasifikaci trestného činu než u ostatních (např. vražda v pouličním gangu, která je „pouze obyčejnou“ (tzv. *drive-by*) vraždou v oblasti gangových konfliktů) (Douglas, 2013).

Časové faktory zkoumají, kolik přibližně pachatel potřeboval času k výběru oběti, zda s ní navázal kontakt ještě před aktem, k naplánování trestné činnosti, nebo jak dlouho se pohyboval pachatel na místě činu (zda byla oběť usmrcena ihned, nebo až po nějakém čase, jak dlouho pachatel ukryval tělo oběti, jak dlouho pachatel zakrýval stopy atd.). Z těchto informací lze určit, zda se jedná o pachatele, který pracuje nebo bydlí v okolí místa činu, jestli se jedná o plánovaný nebo neplánovaný čin, zda jde o organizovaného či neorganizovaného pachatele. Pokud se na místě činu bude dobře orientovat, jeho výskyt na zde bude kratší, než kdyby se jednalo i impulzivní trestnou činnost na místě, které nezná (Douglas, 2013; Záhorská, 2007).

3. 3. 2. 5. Použitá zbraň

Existují dva způsoby usmrcení oběti, a to vražda beze zbraně a vražda s použitím zbraně. Pokud se jedná o trestný čin spáchaný beze zbraně, oběť byla zabita ve většině případů fyzickým násilím (např. zardoušením, utopením či utlučením), nebo mohla být nějakým způsobem otrávena (např. chemikáliemi, jedem v jídle). Pokud se jedná o vraždu s použitím zbraně, nejčastějšími nástroji jsou bodnořezné nástroje (nůž, dýka, břitva, nůžky), sečné nástroje (sekyra, kosa, mačeta), střelné zbraně (revolver, brokovnice, samopal), škrtidla (punčocháče, opasek, lano, provaz), předměty pracovní a domácí potřeby (krumpáč, lopata, žehlička) a jiné předměty (cihla, kámen). Druh, charakter, velikost a váhu použité vražedné zbraně lze zjistit ze stop, které se nacházejí na místě činu a také z pitevního nálezu. Výběr zbraně může vyšetřovatelům nastínit, o jaký typ osobnosti pachatele se jedná, organizovanost trestného činu, zda se jednalo brutální trestný čin, nebo vraždu v afektu, jaké má pachatel zájmy (např. pokud je vražednou zbraní golfová hůl, je pravděpodobné, že se mohlo jednat o pachatele se zájmem o golf), případně i jeho profesi a podobně (Záhorská, 2007).

Pokud se jednalo o organizovaného pachatele, ve většině případů nebude na místě činu nalezena vražedná zbraň, jelikož tento pachatel má své činy předem promyšlené a tak si svůj vražedný nástroj přináší sebou na místo činu a po aktu opět odnáší nebo jinak likviduje. Na druhé straně pachatel neorganizovaný využije jakéhokoli předmětu, který najde na místě činu a po aktu ho zde zanechává. Také na místě činu mohou být nalezeny stopy, které ukazují na přítomnost více vražedných zbraní, ale ne vždy to značí více pachatelů. Všechny tyto indicie jsou pro vyšetřovatele důležitou informací k vytvoření co nejpřesnějšího pravděpodobného profilu neznámého pachatele (Douglas, 2013).

3. 3. 2. 6. Způsob zacházení s tělem oběti

U trestné činnosti jako je vražda se posuzuje způsob zacházení s tělem oběti, který také ukazuje na typ osobnosti pachatele. V tomto případě se rozdělují tři základní způsoby zacházení s obětí a to odhození („*dump*“), ukrytí („*conceal*“) a vystavení („*display*“) těla oběti. Pokud dojde k odhození těla, jedná se o prvek ukazující pravděpodobně na dezorganizovaného pachatele. Ten podlehl náhlému silnému tlaku po vykonání trestné činnosti a jeho hlavním cílem je odklidit tělo tím nejjednodušším způsobem. Naopak snaha ukryt tělo oběti, ukazuje pravděpodobně na organizovaný typ pachatele, který své činy předem promyslel a tak měl situaci pod kontrolou. Tento pachatel má co největší snahu ztížit vyšetřovatelům nalezení oběti, aby tak získal dostatek času na zničení stop. Třetím způsobem je vystavení těla oběti, které je vysvětlováno tak, že pachatel zřejmě chtěl, aby oběť byla nalezena, což ukazuje na jeho symbolické či rituální chování. V některých případech může být tělo vystavěno i v nepřírozených, neobvyklých či ponižujících polohách, které mohou odrážet pachatelův vzkaz např. společnosti jako celku, vyšetřujícím orgánům, konkrétní osobě apod. (Čírtková, 2007).

Obrázek 4.: Příklad zacházení s tělem oběti (Záhorská, 2007)

Obrázek 5.: Další příklad zacházení s tělem oběti (Záhorská, 2007)

Podle způsobů manipulace s tělem oběti, lze odhalit snahu o utajení vraždy a tak i typ organizovanosti činu. Nejčastější způsoby utajování bývají následující: přemístění těla oběti z místa činu na co nejméně frekventované místo, ukrytí těla oběti, likvidace stop na místě činu, rozčlenění či úplné zlikvidování těla oběti, ztížení identifikace oběti (pachatel odebere oblečení, kabelku, doklady, nebo znetvoří obličej) a manipulace s obětí tak, aby pachatel zkreslil vyšetřovatelům situaci trestného činu (např. inscenace nutné obrany, sebevraždy, náhlé smrti, nebo jiného motivu). Těmito způsoby se pachatel snaží získat více času pro zakrytí stop, promyšlení alibi, odcestování, změnu povolání a podobně (Porada et. al., 2001).

3. 3. 2. 7. Předměty zanechané/ přidané na místo činu

Jedná se o předměty a stopy na místě činu, které chybí, nebo naopak přebývají, v souvislosti s konkrétním trestným činem. Tyto stopy mohou nasměrovat vyšetřovatele ke správné klasifikaci neznámého pachatele. Přítomnost neobvyklých předmětů na místě činu (např. kresby, graffiti, různých artefaktů) může ukazovat na extremistickou trestnou činnost (např. nacionální, rasová nebo etnická zášť), nebo také na pachatelovu komunikaci, například u žádosti o výkupné či při vydírání. Stopy nalezené na místě činu, které vyšetřovatelům slouží jako ukazatelé konkrétního trestného činu, se nachází u případů vražd, žhářství z důvodů utajování zločinu, vloupání a sexuálně motivovaný útok. Naopak místa činu, kdy některé předměty (např. osobní věci, fotografie, bižuterie, doklady) chybí, se nejčastěji vztahují k případům sexuálních vražd, kdy si pachatel tyto předměty odnáší jako své „trofeje“ a to mnohdy i v případě, že daný předmět není cenný (Douglas, 2013).

V případech kdy na místě činu chybí či přebývají předměty, které za normálních okolností nejsou nijak výrazné, se jedná o negativní vzniklé okolnosti, tedy konkrétní zásah pro změny místa činu. Mezi tyto negativní okolnosti spadají přirozené změny na místě činu, nepřirozené změny na místě činu a nedůsledná a neodborná práce vyšetřovatelů nebo ohledávajících odborníků. U přirozených změn vzniklých na místě činu hraje důležitou roli čas. Například odpařování tekutin, stárnutí materiálu, biologický rozpad a další podobné změny, které nemají přímou souvislost s daným trestným činem. Naopak nepřirozené změny, které jsou nalezeny na místě činu, má na svědomí pachatel. Jeho hlavním cílem je zahlazení stop a důkazů a utajení svého činu. Jde o nejčastěji se vyskytující negativní okolnosti a proto je na ně poutána největší pozornost. Také nedůsledná a neodborná práce vyšetřovatelů nebo policistů

na místě činu může narušit chod vyšetřování. Pokud policisté, vyšetřovatelé nepostupují, jak mají, jednají rychle a neopatrně, sahají na důkazní materiál, kde následně zanechají své stopy, nebo změni polohu předmětu, ztíží či dokonce zničí hodnotu zajištěných stop (Platt, 2005).

3. 3. 2. 8. Klasifikace podle počtu obětí

V případě vražd, sexuálních vražd, loupežných vražd, pedofilie, žhářství a bombových atentátů lze kategorizovat pachatele nejen podle určitých rysů, které je vzájemně odlišují, a osobnostních charakteristik, ale také podle počtu obětí nalezených na místech činu. Pachatele lze rozdělit do tří základních kategorií a to; vrazi masoví, sérioví a tzv. „*spree killers*“ (Bourgoin, 1994).

Případy, kdy jsou na místě činu nalezena minimálně čtyři těla obětí, jsou nazývány masovou vraždou. Jedná se o pachatele, který spáchá tento trestný čin na jednom místě a v rámci jedné události, bez výrazného časového rozestupu mezi jednotlivými činy. Příkladem tohoto typu zločince byla česká masová vražedkyně Olga Hepnarová, která úmyslně najela nákladním automobilem na autobusovou zastávku a zabila tak najednou osm lidí (Drbohlav, 2015).

Dalším typem je sériová vražda. Sériový vrah jedná v odlišných časech, za jiných okolností a to na třech a více obětech. Časový rozestup mezi jednotlivými vraždami je minimálně třicet dní a dříve se pro toto časové období užíval termín tzv. „*cooling off*“ perioda, kdy pachatel čerpá ze svého činu až do doby, než přestanou být jeho fantazie naplňovány a poté opět začne promýšlet další možné činy. U těchto pachatelů není vyloučeno, že při jedné trestné činnosti dojde k usmrcení více osob. Mezi známé případy sériových vrahů patří například Jack Rozparovač, Albert Henry DeSalvo (přezdívaný bostonský škrtič - „The Boston Strangler“) nebo výše zmíněný George Metesky - „The Mad Bomber“ (Holmes, 2010).

Třetí a poslední typ základního dělení pachatelů mnohonásobných vražd je tzv. „*spree killer*“, také označovaný jako „záchvatový vrah“. Jedná se o trestný čin, kdy je nalezeno větší množství obětí (dvě a více) na různých místech činu (ovšem v určité, ohraničené lokalitě) a to v relativně krátké době bez „*cooling off*“ periody. Zvláštností tohoto pachatele je, že po čase sám od sebe zastaví vraždění a nepokračuje v něm, proto se mluví o záchvatovém pachateli. To je jednou ze základních odlišností od pachatele sériového, který do dopadení se svými činy nepřestane (Čírtková, 2008).

3. 4. Staging

Záměrná snaha o změnu místa činu se nazývá tzv. „*staging*“. Pachatel chce tímto chováním záměrně změnit uspořádání, vzhled a přirozenost místa činu, kde právě dokonal trestnou činnost. Důvodem, proč pachatel takto jedná, je snaha zmást vyšetřovatele a odvést tak jejich pozornost od své osoby, zamaskování skutečné příčiny, která vedla k deliktu, nebo ochrana oběti (Douglas, 2006).

Použije-li pachatel pro zmatení vyšetřovatelů změnu okolí, znamená to, že byl v nějakém vztahu s obětí, což následně ukazuje na typ organizovaného pachatele. Tento pachatel se bude usilovně snažit, aby odlákal pozornost na jeho osobu a tak se bude snažit o různé inscenace místa činu. Existují i situace, kdy je místo činu změněno pro ochranu oběti. V tomto případě je pak matení vyšetřovatelům pouze důsledkem, nikoliv prvotním plánem. Jedná se o případy, kdy má dojít k zabránění odhalení, že oběť například spáchala sebevraždu, či zahynula během erotické autoasfyxie (tzn. záměrné zamezení přívodu vzduchu do plic a krve do mozku díky škrcení a dušení, což navozuje větší prožitek ze sexuálního vzrušení; jedinec si tento požitek navozuje sám za pomoci různých nástrojů, igelitového pytle apod.). Také pokud pachatel zanechal tělo oběti v ponižující poloze (např. při sexuálně motivované trestné činnosti) a nalezcí oběti ho před příjezdem vyšetřovatelů nějakým způsobem upravili (např. oblékli, odsunuli s původního místa úmrtí, omyli), jedná se o změnu místa činu, která vyšetřovatelům neposkytuje naprosto přesný pohled na trestný čin. Ovšem v případě, kdy například rodina našla zesnulého dědečka (následkem přirozeného úmrtí) nahého v posteli a oblékla ho, aby tak předešla rozpakům před lékařem, nejedná se o staging (Čírtková, 2007).

I přes veškeré snahy o změnu místa činu, vyšetřovatelé většinou díky forenzní nálezům, dynamice místa činu a viktimologii, odhalí pravé okolnosti, které vedli ke smrti oběti. Vyšetřovatelé by také měli umět rozeznat z místa činu, zda se jedná o neorganizovanou trestnou činnost, nebo o organizovaného pachatele, který změnil místo činu tak, aby vypadalo jako místo neorganizovaného činu. To ale bývá velmi obtížné a proto je důležité, aby vyšetřovatel pečlivě prozkoumal všechny důkazy z trestného činu a nepřehlédl detaily, které v tomto případě hrají velkou roli (Douglas, 2013).

3. 5. Forenzní nálezy a příčina úmrtí

Forenzní (soudní, kriminologické) nálezy z místa činu, které nekorelují s odpovídajícím trestným činem, odkazují vyšetřovatele na možné inscenace ze strany pachatele (např. přítomnost bodné zbraně a náznaků osobního kontaktu v případě, který se na první dojem zdá být „pouhou“ majetkovou krádeží). Platí, že čím více je nalezeno důkazů, tím bližší vztah je mezi obětí a pachatelem (Cooper, 2006).

Jakákoliv závažná trestná činnost se neobejde beze stop, jelikož jsou odrazem určitého chování a jednání všech zúčastněných osob a vznikají i bez vědomí a vůle člověka. Právě díky těmto stopám mají vyšetřovatelé možnost objasnit spáchaný trestný čin a odhalit tak identitu pachatele. Zanechané stopy se netýkají pouze konkrétního místa, kde byl trestný čin spáchán, ale v některých případech jsou stopy po trestné činnosti také na místě příprav (např. při přípravě či obstarávání vražedné zbraně), nebo na místech po spáchání deliktů (např. likvidace stop, ukrývání těla oběti). Proto je nutné nejprve prozkoumat veškeré stopy spojené s trestným činem a teprve po jejich ověření usoudit, zda se jedná o vhodné, či bezcenné důkazy a informace (Vichlenda, 2011). Příkladem pozměnění stop na místě činu může být manželka, která přišla domu, našla svého muže mrtvého v koupelně ve vaně s tekoucí vodou. Vše vypadalo jako nešťastná náhoda, kdy manžel uklouzl po mokré podlaze, udeřil se hlavou o vanu a utopil se. Pitva tento závěr nepotvrdila a tak vzniklo podezření, že místo činu bylo změněné. Pitevní zpráva odhalila nadměrné množství valia v krvi oběti a více ran na hlavě, které ukazovali na čin, kdy byla oběť udeřena více než jednou. Později bylo vyšetřovateli odhaleno, že manželka oběti přidala do večere valium a pak si najala další muže, aby manžela zavraždili (Douglas et al., 2006).

3. 5. 1. Klasifikace kriminalistických stop

Podle prostředí, ve kterém stopy na místě činu vznikly, se dělí stopy na paměťové a materiální. Každou událost člověk vnímá také svými smysly, kdy následný vjem se uloží do paměti. Tyto stopy jsou pro kriminalisty důležité, například při identifikaci pachatele, který byl spatřen v okolí místa činu v čas, kdy byl trestný čin spáchán. Na druhé straně jsou stopy materiální, kterých je na rozdíl od stop paměťových, na místě činu vždy mnoho. Vznikají působením pachatele nebo předmětů, které využívá, na místě činu, v okolí místa činu i na těle (nikoliv na lidském vědomí) oběti ve formě poranění. Materiální stopy lze rozdělit do čtyř následujících skupin.

Stopy odrážející *vnější strukturu objektu*, který je vytvořil. Příkladem mohou být stopy daktyloskopické (otisky prstů), mechanoskopické (stopy po nástroji, která pachatel použil například pro odstranění zámku, nebo dveří), balistické (stopy po střele a střelné zbrani), nebo stopy traseologické (otisky stop chodidel, obuvi, pneumatik apod.). Dalšími stopy jsou takové, které odrážejí *vnitřní strukturu objektu*, který je vytvořil. Tyto stopy poukazují na vnitřní složení objektu, který je vytvořil. Sem patří například stopy biologické (krev, která umožní získat informaci o krevní skupině, zajištění DNA, moče, exkrementů atd.), chemické stopy (různá léčiva, drogy). Třetím typem stop jsou ty, které odrážejí *funkční a dynamické vlastnosti lidí a zvířat*, které je vytvořily. Jde o stopy, díky kterým je vyšetřovatelům podána informace o funkčnosti a dynamice objektu. Takovými stopami může být například styl chůze, tón hlasu, rukopis nebo různé návyky. Poslední typ stop *odrážejí sdruženou informaci o objektech*, kterými byly vytvořeny. Tyto stopy v sobě nesou minimálně dvě charakteristiky předešlých skupin současně. Příkladem takové stopy může být otisk prstů tvořený krví (Musil, Konrád a Suchánek, 2004; Porada, 2001).

Obrázek 6.: Otisk stopy nalezený na místě činu (Čírtková, 1998)

Také existuje skupina stop, tzv. mikrostopy. Takovéto stopy nelze zahlédnout pouhým okem, případně jsou téměř neznatelné (např. otisk prstů, šupinky kůže). Mikrostopy jsou důležitou součástí vyšetřování, jelikož zachycují podstatné detaily potřebné k vyšetření případu (citace).

3. 6. Základní poznatky ze soudního lékařství

Soudní lékařství je vědní obor, který se zabývá vztahem mezi lékařskými a právními vědami. Pitva, interpretace morfologických nálezů, problematika náhlé a násilné smrti a využití laboratorních poznatků, jsou základním prostředkem soudního lékařství. Analýza příčiny úmrtí není důležitá pouze pro zdravotnictví, ale také i pro orgány činné v trestním řízení jako je policie, soudy, nebo státní zastupitelství (Bouška, 1999).

Pro sestavení psychologického profilu jsou důležité informace z pitevního protokolu, protože podává informace o oběti. Mezi tyto informace patří například osobní data oběti, popis oblečení, cenností, vnějšího vzhledu těla, pitvu hlavy, hrudi, břicha, krčních a nitrohručních orgánů, břišních orgánů, zad, končetin, laboratorně diagnostickou dokumentaci, zdravotnickou dokumentaci a fotodokumentaci. Z pitevních výsledku pomáhá soudní lékař zodpovědět otázky, které se týkají trestného činu (např. přibližná doba úmrtí, chorobný stav či násilná smrt, možnost usmrcení od druhé osoby, jaký mohl být pravděpodobně motiv zločinu apod.). Také lze zjistit z pitevního protokolu příčiny smrti. Ty mohou být následující; přirozená smrt, nehoda, vražda, sebevražda, zanedbání lékařské péče, kóma, udušení, utopení, rána nožem, střelná rána, otrava atd. Součástí pitevní práce je také identifikace těla oběti. K závěrům o identitě osoby dochází na základě tělesných proporcí těla oběti, barvy vlasů, očí kůže, věku, který soudní lékař dokáže určit podle opotřebovanosti zubů nebo kornatění tepen. Identifikace je možná i podle stupně rozvoje degenerativních změn na kostech, jizev a tetování, mateřských znamének, piercingu, zubů (rentgenu čelisti) nebo podle otisků prstů či DNA (Drábek, 2011).

3. 7. Tvorba psychologického profilu

Jako všechny vědecké metody i behaviorální analýza má svá pravidla a posloupnost. Pracuje ve třech vzájemně navazujících krocích, kdy jejich pořadí nelze zaměnit. Princip profilování je postaven na základě bodů, které zodpovídají základní kriminalistické otázky. *JAK* byl trestný čin spáchán? *PROČ* byl trestný čin spáchán? *KDO* spáchal trestný čin? Odborník zabývající se tvorbou profilu pachatele systematicky analyzuje veškerá shromážděná data o případu a ve snaze získat co nejpřesnější odpovědi na zmíněné otázky v pořadí *JAK + PROČ = KDO*, aby byl schopen co nejpřesněji charakterizovat chování a jednání pachatele. Teprve poté lze odhadnout motivaci pachatele, která ho vedla ke spáchání konkrétního trestného činu, a zformulovat psychologický profil (Matoušková, 2013).

V prvním kroku se vyšetřovatelé snaží nalézt odpovědi na otázku, *JAK* byl trestný čin spáchán a *CO* se ve skutečnosti pravděpodobně odehrálo. Dochází k rozboru tzv. primárních dat, která následně slouží k utvoření co nejpřesnějšího obrazu situace (trestného činu). Následně dochází k podrobné představě aktu pachatele s obětí a to před, během i po vykonání deliktu. Za primární data v takovéto situaci jsou myšleny údaje, které vyšetřovatel získává analýzou místa činu, z videodokumentace, z výpovědí svědků, z podrobného pitevního protokolu a z rozhovorů s pozůstalými a osobami, které byli v kontaktu s obětí (Čírtková, 2004). Mezi první kroky také patří kvalitní zajištění stop z místa činu. Špatné zacházení, pohyb i manipulace s místem činu může vést ke změně důkazů a tedy k nepřesnému profilu. Kvalita rekonstrukce se totiž odvíjí od kvality informací, které jsou k tvorbě profilu poskytnuty (Protivínský, 2007). Aby byl profilující odborník schopen odhadnout osobnost jedince, jsou pro něj stěžejní okolnosti, kterých si běžný vyšetřovatel nemusí všimnout. Mezi tyto okolnosti spadá poloha těla, stav těla (zda je oběť oblečená, nahá či jsou na ní jiné známky pachatelova počínání), množství a povaha zranění, přítomnost a lokalizace ostatních stop (např. traseologické, biologické, ale i absence stop, např. daktyloskopických, která ukazuje na připravenost, plánovanost a zkušenost pachatele) a okolí místa činu. Pro další postupy jsou důležité i nejmenší detaily (Záhorská, 2007).

Druhým krokem je zodpovězení otázky, *PROČ* byl trestný čin spáchán. Tento krok bývá považován za nejobtížnější, ale zároveň nejvýznamnější etapu. Podstatou je snaha odhalit pachatelův motiv, který ho vedl k trestné činnosti, jeho důvody a prožívání situace. Veškeré indicie pochopení a odhalení motivu pachatele vychází převážně právě

ze způsobu, jakým byl trestný čin proveden (Záhorská, 2007). I když se může zdát, že případ je na první pohled tzv. bez motivu, obvykle tomu tak nebývá. Některý motiv však může být znám jen pachateli samotnému (Douglas, 1992). „*Neexistuje nemotivovaná trestná činnost, existuje jen trestná činnost bez známé motivace*“ (Čírtková, 2004). Poté pak záleží na zkušenostech a schopnostech profilujícího vyšetřovatele a na tom, zda je schopen motivaci pachatele porozumět. Také by se měl v takovém zločinu rozlišovat jednak motiv a jednak záměr trestné činnosti. Záměr v deliktu představuje připravený plán před konkrétním útokem. Může se jednat o detailně promyšlený zločin, ale i o hrubou představu o manipulaci s obětí. Motiv pachatele lze vyvodit z náhodnosti nebo naopak plánovanosti pachatelova hledání a vytipování oběti, z provedení útoku, ze stop, které zobrazují manipulaci pachatele s obětí a případně z povahy sexuálních aktivit (týrání, sex po smrti oběti a další). Z těchto informací je vytvořen pravděpodobný motiv pachatele, který zahrnuje jeho pocity, prožívání a pohnutky, které ho dovedli k trestné činnosti a proto bývá tento krok klíčový (Gillernová, Boukalová a kol., 2006).

Poslední etapou je samotná tvorba psychologického profilu pachatele. Profilující odborník pracuje s daty, která vyplynula z předchozích dvou kroků, a formuluje z nich pravděpodobné charakteristiky pachatele. Zároveň se vyšetřovatel opírá i o kriminologická data a statistiky a v dnešní době může čerpat i z teoretického zázemí, které poskytuje mnoho poznatků či interpretačních schémat (Turvey, 2012). Dochází tedy k tvorbě jakéhosi portrétu osobnosti, kde by mělo být znázorněno celkové psychické založení neznámého pachatele. Profil pachatele obsahuje zejména následující body, které mají pouze pravděpodobnostní ráz:

- *Tělesné charakteristiky (pohlaví, věk, typ postavy, národnost, rasa, atd.)*
- *Rodinný stav, orientační odhad sociálních vazeb, vycházení s autoritami*
- *Mentální úroveň (dosažené vzdělání, intelekt, emocionalita, zručnost, disciplinovanost, sebeovládání, uvědomování si situace, přijímání kritiky a stresu, verbální schopnosti, apod.)*
- *Zaměstnání, či profesní orientace (zvláštní chování ve škole, dosažený stupeň vzdělání, praxe v oboru, postavení v zaměstnání, atd.)*
- *Relativně stabilní a pro okolí zřetelné projevy chování*
- *Stupeň sexuální zralosti, popřípadě sexuální deviace (sexuální a vztahové zkušenosti)*
- *Mobilita pachatele*
- *Kriminální minulost*
- *Odhad a charakter bydliště ve vztahu s místem činu*

- *Reakce na vyšetřování (chování před, během a po činu)*
- *Pravděpodobnost opakování deliktu (Matoušková, 2013; Douglas a Olshaker, 1997)*

Ze zhotoveného profilu má vyplynout pravděpodobná osobnost pachatele, objasnění motivu deliktu a má nasměrovat vyšetřovatele k dalším krokům ve vyšetřování. Měl by také sloužit ke správnému odhadnutí a potvrzení pachatele a nabídnout postupy, jak s ním jednat a zacházet před i po zatčení (Záhorská, 2007).

3. 8. Modus operandi

V oboru behaviorální analýzy se vyskytují dva základní pojmy a to *modus operandi* (zkráceně MO) a *signatura* (ang. *signature*). Jsou to pojmy klíčové a bez jejich znalosti se nelze v případě orientovat. Modus operandi neboli způsob, jakým byl trestný čin spáchán a signatura neboli podpis pachatele, se objevují u druhé etapy vyšetřování, při řešení otázky PROČ byl trestný čin spáchán?“(Záhorská, 2007).

Každý pachatel má modus operandi, který představuje zvyky, techniky a zvláštnosti chování pachatele. Občas může být MO stálý, ale ve většině sériových případech se s každým činem mění a vylepšuje se, a to tím, jak se pachatel stává sebevědomějším (Turvey, 2008). MO je tedy způsob, jakým pachatel dosahuje svého cíle. Je to individuální chování delikventa, které se u každého jiného trestného činu liší. Na jeho základě se posléze pachateli v psychologickém profilu připisují dané charakteristické znaky o jeho vnitřním psychickém stavu. Proto přináší k tvorbě profilu ty nejpodstatnější informace (Polišenská, 2008). MO může být výběr konkrétního typu oběti, volba smrtící zbraně, volba místa, kde se pachatel rozhodne spáchat trestný čin nebo způsob použití konkrétní zbraně (Douglas, 2013).

Signatura je podpis, jedná se o to, co pachatel udělá ve svém jednání navíc, často odráží jeho vnitřní fantazie a potřeby a především slouží k jejich uspokojení. Signatura může být velmi podstatná pro pochopení pachateli osobnosti (Záhorská, 2007). Pojem signatura může být přeloženo jako „podpis“ pachatele. Oproti MO podpis není nutný pro spáchání trestné činnosti, tj. není přítomný u všech trestných činů, ale spíše slouží jako uspokojení emocionálních a psychických potřeb pachatele. Pochází z vnitra delikventa a odráží jeho vnitřní fantazie. Pokud pachatel nějaký podpis má, je v každé jeho činnosti stejný (Bonn, 2015). Je možné rozlišit signaturu na dvě vzájemně propojené části a to tzv. *signature aspect*, který představuje samotný motiv trestného činu a tzv. *signature behavior*, kdy se jedná právě o uspokojení emocionálních

a psychických potřeb (Razzaq, 2008). Příkladem podpisu v trestné činnosti jako je například znásilnění může být typ použitého materiálu pro svázání oběti, zvláštní typ sexuálních aktů, stupeň poranění oběti (od minimálních ran až po ty nejbrutálnější) a jiné (Turvey, 2008).

Co se v jednom případě může jevit jako *modus operandi*, může být v jiném případě považováno za *signaturu*. Například v případě spáchání vraždy. Pokud je oběť po zavraždění znetvořena z důvodu, že pachatel chce znesnadnit vyšetřování, mluvíme o *modu operandi*. O podpisu se v tomto případě mluví tehdy, pokud delikvent svou oběť po usmrcení znetvoří, protože mu to poskytuje emocionální nebo sexuálního uspokojení. Znetvoření se v tomto případě stává pachatelovým cílem. *Signatura* se během série činů nemění na rozdíl od dynamičtějšího *modus operandi* (Záhorská, 2007).

3. 9. Prevence kriminality

V posledních letech kriminalita nabírá několik podstatných kvalitativních i kvantitativních změn, které jsou výsledkem dynamického společenského vývoje. Tyto změny se projevují především v těchto oblastech: *tradiční obecná kriminalita* (majetková, násilná, mravnostní), která stává masovým jevem společnosti. Dále narůstá *pouliční kriminalita*. Roste množství případů *domácího násilí* a to především týrání a zneužívání dětí, žen a bezmocných jedinců. Stoupá počet *dětských a mladistvých pachatelů* a také podíl *žen*, které se stali pachateli trestného činu. Podíl obětí i pachatelů také narůstá mezi *etnickými a národnostními menšinami, migranty a cizinci*. Množství případů, kdy pachatel byl pod vlivem *alkoholu či omamných látek*, se také zvyšuje. Tyto a mnohé další oblasti prochází změnami a tak se stávají pro společnost více nebezpečné a proto na ně musí reagovat i kriminální politika (Musil, Konrád, Suchánek, 2004)).

Mezi zásady bezpečného chování, které lze doporučit a které by měli vést ke snížení rizika stát se obětí trestného činu, patří: pohyb v málo frekventovaných místech pouze ve skupině osob či minimálně s doprovodem, stále pozorování svého okolí a vyhýbání se míst, která mohou sloužit pachateli jako úkryt, kontrola podezřelých osob ve své blízkosti a snaha vytvořit si představu o situaci, která by mohla nastat a tím částečně předejít momentu překvapení, telefonický kontakt s prosbou o doprovod v případě pocitu nebezpečí a podobné postupy, které mohou zvýšit bezpečí jedince (Čírtková, Vítoušová a kol., 2007).

4. Závěr

Behaviorální analýza je stále ještě metoda mladá, ne zcela probádaná, a proto je potřeba ji stále rozvíjet a zdokonalovat. Jako obor interdisciplinární, který čerpá například z kriminologie, kriminalistiky, psychologie či psychiatrie, je závislý na nových poznatcích, které ho rozšiřují a ukazují tak nové možnosti jeho využití.

Je třeba připomenout, že se jedná pouze o doplňující vyšetřovací metodu, která nastupuje většinou až ve chvíli, kdy klasické postupy jsou nedostačující, nepřinášejí řešení a vyšetřování se dostává do bodu mrazu. Psychologické profilování neoznačuje konkrétního pachatele, ale pouze vykresluje osobnost pachatele, díky čemuž lze výrazně zredukovat okruh možných podezřelých.

V rámci této práce jsou shrnuty poznatky z odborných publikací, které se věnují přímo anebo alespoň okrajově problematice behaviorální analýzy. Bakalářská práce vysvětluje základní body této metody, její počátky a vývoj, možnosti využití v praxi a základní principy fungování.

Cílem této práce bylo shromáždit a utřídit poznatky o této problematice a seznámit čtenáře s oborem behaviorální analýzy, jako možností řešení závažných případů trestné činnosti. Behaviorální analýza zahrnuje rozsáhlou problematiku, která není snadno uchopitelná. Tato práce směřuje spíše k obecnému pohledu a základnímu popisu metod profilování. Domnívám se, že cíl mé práce, který jsem si stanovila, byl dosažen.

5. Seznam literatury

BARILIK, Igor N. *Environmentální kriminologie: prostředí a jeho role při páčání kriminality*. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-065-9.

BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2.

BUSS, David M., *Vrah v nás; Prečo sme programovaní k zabíjeniu*. Trenčín, Vydavateľstvo F, Pro mente sana s.r.o. ISBN 978-80-88952-61-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

DOLIN, J., 2012: Assess Inquiry in Science, Technology and Mathematics Education: ASSIST-ME proposal. Kodaň: University of Copenhagen.

DOUGLAS, John E. *Crime classification manual: a standard system for investigating and classifying violent crimes*. 3rd ed. Hoboken, N.J.: Wiley, 2013.

DOUGLAS, John E. (ed.). *Crime classification manual: a standard system for investigating and classifying violent crimes*. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass, 2006. ISBN 0-7879-8501-5.

DOUGLAS, John E., OLSHAKER, Mark. *The cases that haunt us: from Jack the Ripper to JoBenet Ramsay, the FBI's legendary mindhunter sheds light on the mysteries that won't go away*. New York: Pocket Books, 2000. ISBN 9780671017064.

DOUGLAS, John, OLSHAKER, Mark. *The cases that haunt us: from Jack the Ripper to JoBenet Ramsay, the FBI's legendary mindhunter sheds light on the mysteries that won't go away*. New York: Pocket Books, 2000. ISBN 9780671017064.

DOUGLAS, John, OLSHAKER, Mark. *The anatomy of motive*. New York: Pocket Books, 2000. ISBN 9780671023935.

DOUGLAS, John, OLSHAKER, Mark. *Lovec duší*. Překlad Josef Orel. Frýdek-Místek: Alpress, 1997. Klokan (Alpress). ISBN 80-7218-009-6.

DOUGLAS, John E. *Crime classification manual*. New York: Maxwell Macmillan International, 1992. ISBN 0669246387.

DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

FERLLINI, Roxana. *Němý svědek*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1652-0.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2000. ISBN 8024204908.

FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity: můžeme ovlivnit její podstatu a následky?*. Praha: Aurora, 2007. ISBN 978-80-7299-089-4.

GIROD, Robert J. *Profiling the criminal mind: behavioral science and criminal investigative analysis*. New York: IUniverse, 2004. ISBN 0595332773.

HATALA, Vojtech. *Motív a trestný čin*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2003. ISBN 80-89047-69-6.

HERETIK, Anton. *Forezná psychológia: pre psychologov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profese*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-10-00341-7.

HOFMANOVÁ, Jiřina. *Behaviorální analýza: metoda sestavování kriminálního profilu pachatele*. Vyd. 1. Praha: Jaroslav Hofman, 2010. ISBN 978-80-904379-0-6.

HOLOMEK, Jaroslav. *Viktimológia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 164 s. Slovenské učebnice. ISBN 978-80-7380-446-6.

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-7178-739-6.

KOCSIS, Richard N. *Criminal profiling: principles and practice*. Totowa, N.J.: Humana Press, 2006. ISBN 1588296393.

KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008., [2] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7345-161-5.

KUCHTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.

METEŇKO, Jozef, BAČÍKOVÁ, Iveta, SAMEK, Martin. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013. ISBN 978-80-87713-08-2.

MUSOLFF, Cornelia, HOFFMANN, Jens. *Täterprofile bei Gewaltverbrechen Mythos, Theorie, Praxis und forensische Anwendung des Profiling*. 2., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin, Heidelberg: Springer Medizin Verlag Heidelberg, 2007. ISBN 9783540686477.

MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9.

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

PLATT, Richard. *Místo činu: základní průvodce kriminalistickými metodami*. Vyd. 1. Praha: Slovart, 2005. ISBN 80-7209-746-6.

PORADA, Viktor, STRAUS, Jiří. *Kriminalistické stopy: teorie, metodologie, praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-396-4.

PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2005. ISBN 80-7254-593-0.

PURCELL, Catherine E., ARRIGO, Bruce A. *The Psychology of Lust Murder Paraphilia, Sexual Killing, and Serial Homicide*. Burlington: Elsevier, 2006. ISBN 9780080462578.

SLUŠNÝ, Jaromír. *Černá kniha českých bestiálních vrahů: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*. V Praze: XYZ, 2006. ISBN 80-87021-06-1.

TURVEY, Brent E. *Criminal profiling: an introduction to behavioral evidence analysis*. 4th ed. Burlington, MA: Academic Press, 2012. ISBN 9780123852434.

TURVEY, Brent E. *Criminal profiling: an introduction to behavioral evidence analysis*. 3rd ed. Burlington, MA: Academic Press, 2008. ISBN 978012374100-4.

VOŇKOVÁ, Jiřina, HUŇKOVÁ, Markéta. *Domáci násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1.

WEINER, et. all. *The handbook of forensic psychology*. Fourth edition. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2013. ISBN 9781118734834.

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000s. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8.

WILEY, John. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling: Offending Patterns of Serial Sex Offenders*, Canada, 2013 DOI: 10.1002/jip.1407.

WILEY, John. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling: Personality Correlates of Offence Style*. Liverpool: The University of Liverpool, 2004, DOI: 10.1002/jip.008.

WILEY, John, *Psychology in the Schools: Evaluating risk for targeted violence in schools*, Washington DC, 2001.

WILSON, Colin, SEAMAN, Donald. *The serial killers: a study in the psychology of violence*. Revised and updated. London: Virgin, 2007. ISBN 9780753513217.

ZÁHORSKÁ, Jindřiška. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-236-2.

ZRZAVÝ, Jan. *Proč se lidé zabíjejí: homicida a genocida: evoluční okno do lidské duše*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-518-3.

Internetové zdroje

WOODHAMS, Jessica, Clive R. HOLLIN a Ray BULL. The psychology of linking crimes: A review of the evidence. *Legal and Criminological Psychology* [online]. 2007, 2015-11-17, 12(2): 233-249 [cit. 2015-11-17]. DOI: 10.1348/135532506X118631. ISSN 13553259. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1348/135532506X118631>

GOODWILL, Alasdair M., Laurence J. ALISON a Anthony R. BEECH. What works in offender profiling? A comparison of typological, thematic, and multivariate models. *Behavioral Sciences & the Law*[online]. 2009, 2015-11-17, 27(4): 507-529 [cit. 2015-11-17]. DOI: 10.1002/bsl.867. ISSN 07353936. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/bsl.867>

ALISON, Laurence, Alasdair GOODWILL, Louise ALMOND, Claudia HEUVEL a Jan WINTER. Pragmatic solutions to offender profiling and behavioural investigative advice. *Legal and Criminological Psychology*[online]. 2010, 2015-11-17, 15(1): 115-132 [cit. 2015-11-17]. DOI: 10.1348/135532509X463347. ISSN 13553259. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1348/135532509X463347>

BEAUREGARD, Eric, Patrick LUSSIER a Jean PROULX. The role of sexual interests and situational factors on rapists' modus operandi: Implications for offender profiling. *Legal and Criminological Psychology* [online]. 2005, 2015-11-17, 10(2): 265-278 [cit. 2015-11-17]. DOI: 10.1348/135532505X36110. ISSN 13553259. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1348/135532505X36110>

www.fbi.gov. [online]. 23. 5. 2016 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/about-us/cirg/investigations-and-operations-support>.

OLSON, Ilene. Criminal profiler; John Douglas recalls career with FBI. In:<http://www.powelltribune.com/news/item/13573-criminal-profiler-john-douglas-recalls-career-with-fbi>[online]. 2015 [cit. 2016-05-24].

Seznam obrázků

Obrázek 1.: Dr. James Brussel s dílem "Casebook of a Crime Psychiatrist" (Turvey, 2005).....	4
Obrázek 2.: Anonymní dopis od "Mad Bomber" (Turvey, 2008).....	5
Obrázek 3.: Zvláštní agent John E. Douglas (Douglas, 1995).....	7
Obrázek 4.: Příklad zacházení s tělem oběti (Záhorská, 2007).....	24
Obrázek 5.: Další příklad zacházení s tělem oběti (Záhorská, 2007).....	24
Obrázek 6.: Otisk stopy nalezený na místě činu (Čírtková, 1998).....	29